

İNSAN HAKLARI ÇERÇEVESİNDE TÜRKİYE'DE KADIN HAKLARI

Prof. Dr. Nermin ABADAN-UNAT

Yirminci yüzyılın Türkiye tarihinde sözleri, yazıları, eylemleri ile önemli durak noktaları işaretlemiş olan kadınlar vardır: Halide Edip Adivar, Nezihe Muhittin, Süreyya Ağaoğlu, Adalet Ağaoğlu, Mübeccel Kıray, Bedia Akarsu, İonna Kuçuradi gibi.... İşte Necla Arat da bu kadınlar arasında yer alan bir şahsiyettir.

Felsefe alanında gerçekleştirmiş olduğu çalışmaları içinde EŞİTLİK kavramının Arat için özel bir yer işgal ettiğini görüyoruz. Arat, Kantçı geleneği gereği olarak cinsiyet farkı gözetmeksizin insan haklarına çok büyük önem verirken kadın/erkek eşitsizliği üzerinde özellikle durmaktadır. Arat, 1980 lerin sonuna doğru aynı düşünceleri paylaşan çeşitli mesleklere mensup kadın akademisyenlerle birlikte İstanbul üniversitesinde ilk defa kadın sorunlarını kurumlaştırmaya başlamıştır. 1989 da Türk üniversiteleri arasında ilk defa olarak İstanbul Üniversitesinde bir "KADIN SORUNLARI ARAŞTIRMA VE UYGULAMA MERKEZİ" açılmış, bu merkezin müdürlüğüne de Necla ARAT getirilmiştir. 1990/91 yılında ise Felsefe, Hukuk, İktisat ve Tıp bilim dallarının işbirliği ile Türkiye'de ilk kez disiplinlerarası bir KADIN ARAŞTIRMALARI Yüksek Lisans programı başlamıştır.

Bu kurumlaşma atılımının büyük önemi açtığı çığırdan bellidir: 1993 te Ankara üniversitesinde. ODTÜ'de ve Çukurova üniversitesine birer Kadın Araştırma Merkezi açılmıştır, daha sonra başka üniversiteler de bu yolu izlemiştir.

Necla ARAT'ın önderliği altında 1991 de açılan imza kampanyasının sonucu olarak Birleşmiş Milletler Sekreterliğine İnsan Hak-

ları Bildirgesinde kadınlarla ilgili bir değişiklik yapmak amacı ile 25.000 imzalı bir dilekçe sunulmuştur. Keza Merkezin önderliğinde 100.000 aşkın imzalar taşıyan bir dilekçe Medenî Kanununun değiştirilmesinin gündeme alınması için T.B.M.M. başkanlığına başvurulmuştur.

Necla ARAT'ın editörlüğünde yayınlanan "Türkiye'de Kadın Sorunsalı", "Kadın ve Cinsellik", "Türkiye'de Kadın Olmak" gibi yapıtları Türk kamuoyunu demokratik bir düzende kadın erkek vata-daşları eşitlikçi bir konum işgal edebilmeleri için ne gibi önlem alınması, hukukî düzenlemelere gidilmesi ve politikaların güdülenmesi gerektiğine ışık tutmaktadır.

Necla ARAT Mustafa Kemal ATATÜRK'ün aydınlanma felsefesinin doğrultusunda Avrupa Birliğine girmek isteyen bir Türkiye için izlenmesi gereken yolun önemli kilometre taşlarından birkaçını döşemiştir.

Bu yazı Türk kadınlar davasına olan büyük katkılarından dolayı Prof. Dr. **Necla ARAT'a Armağan** olarak sunulmaktadır.

Türk kadını İsviçre Medeni Kanunu'nun iktibas (tümünden benimseme) yolu ile 1926 da dinsel kurallardan arınmış bir Medenî Kanuna kavuştu ve böylece geniş ölçüde erkeklerle eşit bir konuma getirildi. Kadının aile içindeki tam eşit durumu ise ancak 2001 de, yani kabulünden 75 yıl sonra değiştirilen Medenî Kanunla gerçekleştirildi. Türk kadınına 1934 de ulusal düzeyde seçme ve seçilme hakkı tanındı. Böylece Türk kadını Fransa,İtalya,Belçika, İsviçre gibi batılı ülkelerin kadınlarından onaltı yıl önce siyasal hakları verildi. 1935'te yapılan iki dereceli seçimlerde ise T.B.M.M.ye 18 kadın girdi, yani parlamentodaki temsil oranı % 4.5 ti. Türk kadını bu düzeye Türkiye Cumhuriyetinin tek dereceli, çok partili düzene 1946 da geçmesine karşın ancak 1999'da yani altmış dört yıl sonra % 4.2 oranıyla yaklaştı.

Bu süreç ne gibi sonuçlar yarattı? Bugün Birleşmiş Milletlerin 1980 de 174 devlet tarafından kabul edilen "Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi" sözleşmesine dayanılarak kurulan CEDAW komisyonunun başkanı, BM delegelerinin ittifakla seçilen bir Türk bilim kadını, ODTÜ öğretim üyesi Prof. Dr. Feride Acar'dır. Birleşmiş Milletlerin İnsan Hakları Komisyonunun denetim mekanizmaları arasında yer alan "Kadınlara Karşı Şiddet Özel Raportörlüğü" görevine de ODTÜ Kadın Çalışmaları Bölümü

Başkanı Prof.Dr.Yakın Ertürk seçilmiş bulunmaktadır. BM İnsan Hakları Komisyonunun başkanı Nejat El Mehdi el Haccacı, komisyonun özel raportörlük görevine seçilen kişinin Türk vatandaşı olmasını şu sözlerle yorumlamıştır: “Ertürk’ün bu göreve getirilmesi, Türkiye’nin kadın haklarına ve tüm dünyada kadının gelişimine atfettiği önemin bir göstergesi olarak özel bir anlam taşımaktadır”¹.

Böylece 2004 te tüm uygar dünya kadınlarının haklarını savunmak, ilgili devletlere yol göstermek görevi iki Türk kadın sosyal bilimciye düşüyor, buna karşılık Türk devrimlerinin en saygın ve demokratik olanının etrafında yersiz bir tartışma ve kutuplaşma yer almaktadır. Türkiye Cumhuriyetinin 80 ci yıllarına işte böyle giriyoruz.

Bunun nedenini anlamak için Türk kadın hareketinin tarihçesine kısaca bir göz atmak gerek. Dikkati çeken husus Türkiye’de kadınların söylemden giderek artan ölçüde protestoya geçmiş olmalarıdır. İkincisi ise Türk toplumunda bu harekete ivme kazandıranların erkek olmalarıdır. Bu durum sadece Türk toplumu için değil, tüm dünya için de geçerlidir. Nitekim yirminci yüzyılın ikinci yarısında kimi feministler “History” ye karşıt “Herstory” nin kalem alınma sırasının çoktan gelmiş olduğunu ileri sürmüşlerdir². Erkek ağırlıklı söylemin sürdürülmesinde uygarlık tarihine en belirgin damgayı özellikle tektanrılı dinler vurmuştur. Toplum yaşamının tüm eksenini cinslerin ayrılığı üzerine bina etmiş olan İslâm, ibadet dışında toplumsal barışı tehdit eden en önemli öğeyi kadınların temsil ettikleri “fitne” olarak görmüştür. İslâmiyet cinselliği etkin bir tehlike odağı ve toplum için potansiyel bir kargaşa unsuru olarak görmekte, bu nedenle cinselliğin sıkı bir denetime tabi tutulmasını istemektedir. İslâmın bu katı ve buyrukçu niteliği nedeni ile cinslerin yaşam alanları çok keskin hatlarla ayrılmıştır. Kamusal alan erkeğin, özel alan kadının yaşamlarını geçirdikleri yerler olmaktadır.

Cinsler arası eşitlik yerine birbirlerini tamamlama ilkesi geçerlidir. Cinslere özgü mekânsal ayrıma ek olarak cinslerin birlik-teliğini meşru bir çerçeveye kavuşturan aile düzeni de eşitsiz bir

¹ **Uçan Haber**, Sayı 20, Ağustos/Eylül 2003.

² Boulding, E., *The Underside of History, A View of Women Through Time*, Boulder, Col. Westview Press, 1976, Sh. 3.

kurallar bütünü içinde düzenlenmiş ve bireysel tercihlere, eğilimlere hemen hiç olanak tanınmamıştır.

Ezici bir toplumsal denetimle sonuçlanan bu toplumsal yapı 19 cu yüzyılın ikinci yarısında Mısır'da olduğu gibi Osmanlı imparatorluğunda da değişim isteklerine yol açmıştır. Bu konuya ilk el atan Osmanlı erkekler olmuştur. Erken Türk romanı üzerine çözümlenmelerde bulunan Jale Parla Tanzimat sonrası yazınında erkeklerin görücü usulü evlilik istemediklerini, aşk özlemi çektiklerini, eğitilmiş eşlere sahip olmayı, iki cinsin rezalet ya da dedikodu korkusu olmadan bir arada bulunabilecekleri bir sosyal yaşam arzuladıklarını saptamıştır. Parla bu eğilimi kısaca "Osmanlı ataerkil düzenine karşı erkeklerin ılımlı başkaldırısı" diye nitelendirmiştir³.

Başta erkekler tarafından sürdürülen bu tartışmaya 19 cu yüzyılın sonuna doğru Osmanlı toplumunun eğitilmiş üst sınıfına mensup kadın yazarları da katılmıştır. Ahmet Cevdet'in kızı Fatma Aliye tüm yaşamı boyunca aydınlanmacı, modernist İslamın ilkelerini öne çıkarmak için uğraşmıştır⁴.

İkinci Meşrutiyetin ilânından hemen sonra kadın derneklerinin kurulmasında göze çarpan bir artış görülmektedir. İkinci Abdülhamit döneminde kadınların okur yazarlık oranında ortaya çıkan artış feminist hareket ve örgütlenmenin kaynaklarından birini oluşturmuştur. Serpil Çakır'ın saptadığı gibi 1905-1908 yılları arasında on kadın dergisi çıkmış, Hanımlara Mahsus Gazete onüç yıl yaşamını sürdürmüş ve 604 sayı yayınlamıştır. 1903-1932 arasında ise 22 kadın dergisi daha hayata atılmış, bunlardan "*Kadın Dünyası*" 1913-1921 arasında yayını aralıksız devam ettirmiştir⁵.

Bu yayınlarda Osmanlı kadınlar toplumsal ve siyasal eleştirilerini dile getirmişlerdir. Başka bir deyimle "Osmanlı erkek feministler" konuya reform ve yenileşme aracı gözü ile

³ **PARLA, J.**, *Babalar ve Oğullar Tanzimat Romanının Epistemolojik Temelleri*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1990, Sh.11-12.

⁴ **KIZILTAN, M.**, "Öncü bir kadın yazar:Fatma Aliye Hanım", *Journal of Turkish Studies*, Türklük Araştırmaları Dergisi, Harvard University; **KIZILTAN, M.**, "Türk Kadın Hakları Mücadele Tarihinde Fatma Aliye'nin Yeri" *Kuram* Dergisi, 1993.

⁵ **ÇAKIR, S.**, *Osmanlı Kadın Hareketi*, Metis Yayınları, İstanbul 1994, sh.22-42.

bakmışlar, Osmanlı kadın feministleri ise eşitsizlikten yankınan ikinci sınıf toplumsal bir grubun şikâyetlerini açığa vurmuşlardır. Osmanlı kadınların bu uğraşları ancak büyük bir ulusal kriz ve bunalımla çözülebildi.

Birinci Dünya Savaşı sırasında eksilen insan gücü, evde eşlerini, oğullarını bekleyen kadın emeği ile tamamlandı. Ancak kamusal alana örneğin PTT gibi kamusal kurumlara giren kadınlara yine ikinci sınıf vatandaş muamelesi yapıldı. Gündüz PTT de iletişimi sağlayan kadın telefon memurlarının akşam üstü Karaköy/Kadıköy vapurunda ancak en alt katta, tesettürlü olarak yolculuk etmelerine izin verilmiştir. Bu dönemde Türk kadınları sadece ekonomik hayata karışmakla kalmadılar, büyük ulusal direniş hareketinde ilk defa seslerini de duyurmaya başladılar. Böylece yazılı söylemden sesli protestoya geçtiler. 1918 de İngilizlerin İstanbul'u işgal etmelerine karşı güçlü bir kamuoyu oluşturan Sultanahmet mitinginde Halide Edip Adıvar erkeklerle birlikte saf tuttu. Kurtuluş savaşına onbaşı olarak katılan Halide Edip'i Satı Kadın ve Ulus meydanında omuzunda silâh taşıyan meçhul köylü kadınlarımız izledi. Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti üyeleri ise Anadolu'nun birçok illerinde işgal kuvvetlerini dış dünyada protesto etmeyi başarmışlardır.

Evet, Türk kadını giderek kamusal yaşamda ağırlığını duyurmaya başladı. Bu arada batıdaki *suffragette* hareketine benzer bir girişimle siyasi haklar için de mücadeleye başladı. Bu hareket en büyük desteğini Mustafa Kemal ve dava arkadaşlarından kazandı. Kemalist reformlar Türk kadınına kamusal alanın dışında tutmayı amaçlayan politikalar yerine ona kamusal alanda tebaadan yurttaşlığa, aile yaşamında ise eşit haklara sahip bir eşe dönüştürmeyi amaç edinmiştir. Türk kadını böylece 1926 da Medeni Kanununun kabulü ile büyük çapta eşit haklara kavuşturuldu. Mustafa Kemal ve arkadaşlarının tasarladıkları Cumhuriyet Türkiye'sinde yeni yetişen kadın kuşakları eğitim, meslek edinme, kamusal alanda çalışma ve siyasette rol alma açısından erkeklerin gerisinde kalmıyacaklardı. Ancak bu hedefe ulaşırken Türk kadınları Yeşim Arat'ın belirttiği gibi babalar, kocalar, kardeşlerden oluşan bir ""erkek desteği""nden de yoğun biçimde yararlandılar. Acaba kimine göre "tepeden verilen bu hakların" yeter derecede kök salıp, anayurtta yayılmaması kadın derneklerinin kamusal kurumlardan destek görmemelerinden mi ileri gelmektedir? Bu-

nun yanıtı açıktır toplum olgunlaşıp kendi sivil toplum örgütlerini kuracak ölçüde güçlenirse, devletin ancak sınırlı bir desteğine muhtaçtır. 1930 larda henüz cılız bir güce sahip olan kadın dernekleri arada geçen seksen yılda hayli güçlendiler, yüzbin imzayı aşan dilekçelerle T.B.M.M. başvurmayı, kadınlar lehine olmayan kanun tasarılarını bir ölçüde önlemeyi ya da değiştirmeyi başardılar. Fakat bugün de kadınlarımızın eğitim sorunu çözülmüş sayılmaz. Gerçi günümüzde ilkökul düzeyinde kız/erkek arasındaki denge, kız oranı % 45,erkek oranı % 55 olarak kurulmuştur. Üniversite düzeyinde de kadın oranı % 40, erkek oranı % 60 ı bulmuştur. Fakat hâla üç milyonu aşkın kadın okuma yazmadan yoksundur. Kadına karşı şiddet büyük bir sorundur. Basınımız her gün kahramanı kadın olan namus cinayetleriyle, ya da kamufl edilmiş intihar haberleriyle dolup taşmaktadır. Ataerkil toplumlara özgü olan bu davranış örneklerin Avrupa'ya göç etmiş işçiler arasında da devam etmekte olması batılı çevrelerde olumsuz çağrışımlara yol açmaktadır.

Günümüzde kadın ulusal ekonomide ağırlıklı olarak “ücretsiz aile bireyi” olarak yer almakta, kentlerdeki ücretli işlerde ancak % 15 oranında kadın çalışmaktadır. Buna karşın özel sektörde ve kamu sektöründe seçkin bir kadın elitimiz yurt içinde ve dışında yüzümüzü güldürmektedir.

Bu çelişki nasıl çözülebilir? Kuşkusuz uluslararası anlaşmalarla bağlı olduğumuz çağdaş demokratik politikaları uygulamak suretiyle. Ne var ki karar verme mevkiinde yer alan sorumlu erkekler ve onların paralelinde düşünen bir kısım gençler insan haklarını kalkan yapmak suretiyle eşitlikçi demokrasi felsefesi ile bağdaşmayan bir model peşinde koşmaktadırlar.

Post-modern düşünce kalıpları ile örtüşen bu yeni demokrasi modelinde insan hakkı olarak “vicdan ve ibadet özgürlüğü “ayrıcılık bir konuma sahiptir. Bu anlayış bizi hakların bütünlüğü ilkesi açısından insan haklarına ilişkin sınıflandırmanın değerlendirilmesi sorununa götürmektedir.

Fransız hukukçulardan J.Rivero bize insan hakları ile ilgili olarak şu tanımı sunmaktadır

“İnsan hakkı insan onurundan kaynaklanan ve kişinin sırf insan olması nedeniyle sahip olduğu devredilmez ve vazgeçilmez haklardır. Bu haklar içerikleri, işlevleri, sınırlandırmaları bakımın-

dan birbirinden farklılık taşırlar. Ama hepsi aynı bütünü birleşenleri, aynı uygarlık sisteminin ayrılmaz parçalarıdır”⁶.

Anayasa hukukçusu Semih Gemalmaz’ın belirttiği üzere insan haklarının bütünlüğü ilkesinin doğal sonuçlarından biri haklar arasında *hiyerarşi kurulamamasıdır*⁷. Değer ve işlev açısından hepsi birbirine eşittir. Kimi, insan hakkını lüks, kimini zorunlu, kimini ise şimdilik önemsiz, kimini ise tehlikeli olarak nitelendirmek hakların bütünlüğü karşısında hiç bir anlam taşımamaktadır⁸.

Fransız hukukçularından Becet-Colard’ın deyimi ile “insan ne yalnızca düşünceleri için vardır, ne de yalnızca ekmek için yaşar”⁹. İdeolojilerin insan hakları bakımından *en büyük tehlikelerinden biri de bir hak kategorisinin tercih edilmesi, haklar arasında ideolojik kökenli hiyerarşik derecelendirmelere gidilmesidir*.

Hukukçuların konuya bu şekilde bir yorum getirmelerine karşın bugün ülkemizde sırasında kendilerini bir binanın kapısına zincirlerle bağlatan bir kısım genç ve yaşlı kadınlar göze çarpmaktadır. Bunların giriştiği eylemin amacı nedir? İbadet özgürlüğü adına insan hakları kavramını ileri sürenler türban takmayı, baş örtmeyi yasal bir hak olarak talep etmektedirler. Onlar inançlarının koyuluğunu belirten giysileri ile kamusal alana girmek, orada yer almayı istemektedirler.

İlk bakışta savunulabilir bir talep olarak karşılanabilen bu istek biraz daha dikkatle incelendiğinde, Türkiye Cumhuriyetinin vazgeçilmez ilkesi olan laiklikle uyum göstermeyeceği açıktır. Zira çarşaf, türban, ehram takan kadın dünya görüşünü tek bakışla deşifre eden bir simge, bir sembol taşımaktadır. Tıpkı Yahudi delikanlıların taşıdıkları Kipa, Sikh tarikatına mensub erkeklerin başlarına taktıkları sarık, Hıristyanların boyunlarına astıkları haç gibi. Çağımızın batılı hukuk devletleri din özgürlüğüne en geniş

⁶ **Rivero, J.** *Les Libertés Publiques, 1)Les Droits de l’Homme*, 7 ci baskı, PUF, Paris 1995, s.32 nakleden TODAİE, Yayına Hazırl. Çitçi, O., *Türkiye’de İnsan Hakları*, Ankara 2000, s. 47.

⁷ **Gemalmaz, S. M.** “İnsan Hakları:Temellendirilmesinden Tamamlanmasına”, *B. Savcı’ya Armağan*, MBV Yayınları, Ankara 1988, s. 248.

⁸ **Özdek, Y.** *İnsan Hakkı Olarak Çevre Hakkı*, TODAİE Yayınları, Ankara 1993, s.2.

⁹ **Becet, J.M., Colard**, *Les Droits de l’Homme, I.Dimension Nationale et Internationales*, Economica, Paris, 1982, s.292.

yer ayırmakla birlikte, kamusal alan sayılan yerlerde dini çağrıştıran simgelerin kullanılmasına izin vermemektedir. Nitekim Almanyanın koyu katolik sayılan Bavyera eyaletinin okullarının sınıflarında asılı bulunan İsa yontuları Alman anayasa mahkemesinin kararı üzerine kaldırıldığı gibi ABD 'de de Anayasa Mahkemesi tüm okullarda sabah okunan duanın da laiklik ilkesi ile bağdaşmadığına karar vermiştir.

Acaba bu kavga sadece Türkiye'ye özgü müdür ? Hayır. Küreselleşmenin etkisi ile birçok ülkede dinsel bir Renaissance yaşanmaktadır, Barbara Stowasser buna "Islamic Revival" adını vermektedir. Ne var ki bu akımın güçlendiği durumlarda sorumlu yürütme ve yasama organları kamusal bir denetimin zorunluluğunu dile getirmektedirler. Son zamanlara kadar bu konuda kesin tavır almayan Federal Almanya yabancı genç kız ve kadınların – ki bunların çoğunluğu Müslümandır – giderek gelenek ve görenek gereği örtündükleri, beden terbiyesi derslerine girmediklerini, yüzme derslerini almadıklarını, sınıf gezilerine katılmadıklarını gördükçe¹⁰, bu davranışların yapılmasını yasaklamaya başlamıştır. Bu gelişmelerin sonucu olarak "Zulümden kurtulmak istiyoruz" sesleri hem Beyazıt meydanında, hem de Köln sokaklarında yankılanmaktadır. Sorumlular ise bu durum karşısında daha kesin tutumlar benimsemiş bulunyorlar: Buna göre

İsveçteki Yabancılar Dairesi'nin baş hukukçusu Ingeguard Hilburn "Okul, dinsel bakımdan tarafsız bir yerdir ve kesinlikle din gösterisi yeri değildir. Biz bu nedenle okul idaresinin öğrencilerim okula yüzü tümüyle örten "burka" veya başka şeyler giyerek gelmesini yasaklama yetkisine sahip olduğu görüşündeyiz"¹¹.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Başkan yardımcısı Paul Coste ise "Kadınların başlarını örtmesini diğer kadınlara karşı ayrımcılık olarak değerlendirerek, İnsan Hakları Mahkemesinde Türk devletinin uygulamalarını onaylamıştır"¹².

¹⁰ **Kırıkkanat, M.** "Deve Fermanı" adlı makalesinde Alman eyalet mahkemele-
rin birinin kızlarını okul gezisine katılmaya izin vermeyen babanın bir deve-
nin günlük yol katetme mesafesinden daha uzaklara gitmenin refakatsiz ca-
iz olmadığı sonucuna varan İslam Fıkıh bilginlerinin verdikleri kararı geçer-
li bir mazeret saydıklarını belirtmektedir. *Radikal*, Ocak 11, 2004.

¹¹ *Cumhuriyet*, 25 Ekim 2003.

¹² *Cumhuriyet*, 24 Kasım 2003.

Türban ve kız çocukların sünneti konusunda yoğun tartışmaların yaşandığı bir dönemde Fransız Cumhurbaşkanı Chirac, modern toplumun kazanımlarını tartışma konusu yapmak isteyenler için “saptırılmış bir din özgürlüğü kabul edilemez” demiştir. Başka bir deyimle Chirac vicdan ve ibadet özgürlüğü hakkının hiyerarşik bir sınıflandırmanın içinde üst mevkide yer alamıyacağını ifade etmektedir.

Alman cumhurbaşkanı Rau ise kamusal alanda türbana karşı olduğunu açıklayarak federal düzeyde bir çözüm bulunması gerektiğini söylemiştir¹³.

Bu beyanlar neye dayanıyor? Avrupa Parlamentosu başkan yardımcısı Renzo Imbeus şu görüşü dile getirmektedir: “Bir kamu görevi ve hatta yalnız kamu görevi değil, kamusal durum söz konusu olduğunda kimsenin türbanı dayatmaya hakkı yoktur”¹⁴.

Bir an için şöyle düşünelim: son moda desenlerle bezenmiş, siyah bir bonenin üzerine takılan ve kişiyi çok alımlı gösteren türban (sarı) aslında neyi simgeliyor?

Bana göre kadının kendi kişiliğini geliştirirken özgün ve özgür iradesi dışında bir kısım bağlayıcı geleneklere sadık kalmasını istemesi, ya da siyasal nedenlere dayalı bir baskıya boyun eğmesini. Bugün evli bir kadının kendi bedeni üzerinde tamamen serbestçe karar vermesi mümkün değildir. Evli ise ancak eşinin noterden tescil ettirdiği yazılı izin aldığı takdirde sosyal nedenlere dayalı olarak istenmeyen bir gebeliği yasal yoldan sona erdirebilmektedir. Sayıları eksilmeyen şiddete maruz kadınların rehabilitasyonunu yapacak olan kamusal kadın sığınma evlerinin hemen hemen tümü tasfiye edilerek kapatılmıştır. Bir ceza hukuku profesörü ırzına geçilen kadınlara tecavüzcü ile evlenmelerini, zamanla kocalarına alışabileceklerini öğütlemektedir! Hükümet programında Kopenhag kriterleri doğrultusunda kadın/erkek eşitliğini gerçekleştirecek herhangi bir konu yer almamıştır.

Son zamanlarda eleman almak için yayınlanan ilânlarda sına-

¹³ **CERRAHOĞLU, N.** *Cumhuriyet*, 25 Kasım 2003.

¹⁴ İstanbul Kadın Kuruluşları Birliği Başkanı Nazan **MOROĞLU** “Çağdaş ve uygar devletlerde çalışma yaşamında kadınlara veya erkeklere özgü meslek ayırımı yapılmaz” olduğunu belirttikten sonra böyle bir uygulamanın Medeni Kanun, İş Kanunu ve Vergi Kanunu ile bağdaşmadığını beyan etmiştir. *Cumhuriyet-Dergi*, 14 Aralık 2003, s. 3.

va sadece erkek adayların başvurabilecekleri kaydı ancak meslek kuruluşları ile İstanbul Kadın Kuruluşları Birliğinin şiddetli protestosu üzerine kaldırılmıştır. Kadınların siyasal temsilini güçlendirme sorunu hala çözüm beklemektedir. İktidar partisinin kadınlar lehine kota uygulamasına sıcak bakmaması ataerkil bakışın tartışılmaz hegemonyasının yeni bir kanıtıdır.

Evet yinelemekte yarar vardır: Türkiye'de kırsal kesimde ve kentlerde hala üç milyonu aşkın kadın en basit bir ilaç kutusunun tarifini okumadan âcizdir. Evet, akademik alanda öğretim üyelerinin % 40 ı kadındır, ya büyük çoğunluk ? Onları erkeklerimiz yönlendirmektedir. Erkeklerimiz en güzel kravat ve takım elbiseleri ile demeçler vermekte, kadınlarımıza "doğru yolu" göstermektedirler. Demek ki Tanzimat'tan bu yana kadın/erkek ilişkilerinde önemli değişiklikler olmasına karşın egemen söylem yine erkeklerindir.

Bu ne zaman değişecek?

Yetişen kuşaklar cinsiyet farkı gözetmeksizin Atatürk ve arkadaşlarının inandıkları ve savundukları aydınlanma felsefesinin özünü kavrayıp, verilen hakların hak edilmesi gerektiğini anladıkları gün!